

простору. Це дозволить не лише підвищити ефективність освітнього процесу, а й забезпечити психологічний комфорт, соціальну підтримку та особистісне зростання кожного студента.

Список використаних джерел:

1. Литвинова І. Л. Оцінка рівня психологічного комфорту в онлайн-освіті: інструменти та методи. URL: DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13591658>.
2. Лелека Т.О. Функціонування англоамериканських запозичень-синонімів сфери безперервної освіти в українській мові початку XXI століття. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_58_130.
3. Іваницька О. С. Розвиток тьюторства у закладах вищої освіти Німеччини. URL: [ysertaciyaivanyskoyioksanystepanivny.pdf](https://www.researchgate.net/publication/353123456/yet/figure/fig1/AS:631758413111111@163123456/yet/figure/fig1/AS:631758413111111@163123456.pdf).
4. Журавльова Вікторія Психотерапія чи менторство: що обрати? URL: Психолог чи ментор: в чому різниця та кого обрати для особистісного зростання Вікторія Журавльова.
5. Іваницька О. Функціональні особливості центру тьюторства і менторства (Т&М Центр) у закладах вищої освіти України. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/73_2024/part_2/46.pdf/.
6. Іваницька О. С. Роль менторства в процесі адаптації студентів ЗВО України з числа внутрішньо переміщених осіб. Режим доступу: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/91/19.pdf>.

Цумарева Н. В. - кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кропивницький,

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПІД ЧАС ВІЙНИ У ЗВО

Викладання психології під час війни у ЗВО стикається з низкою серйозних викликів, які впливають як на викладачів, так і на здобувачів вищої

освіти. Так, низка проблем, які виникають в навчально-виховній сфері, можуть позначатися не тільки на якості викладання, ефективності засвоєння знань, мотивації до навчання, але й на особистісній сфері [1].

Проаналізуємо основні категорії проблем, з якими стикаються науково-педагогічний склад та здобувачі вищої освіти під час війни при викладанні психології:

1. Психоемоційне навантаження. Під час війни у науково-педагогічного складу та здобувачів вищої освіти спостерігається підвищений рівень стресу, тривожності та емоційного виснаження. Особливо це торкається тих учасників навчально-виховного процесу, хто переніс втрати, евакуацію, мав досвід проживання в умовах небезпеки, пережив полон і тортури, отримав інвалідність через війну. Окрім нестачі педагогічного складу, ми спостерігаємо під час викладання курсу з психологічного консультування та терапії, що таким особам важко обговорювати теми психічного здоров'я, психологічної травми, втрати – бо це часто болісно і надто близько до реальності.

Також необхідно відмітити, що у ЗВО з особливими умовами навчання, де курсанти, які живуть в казармі, з безпекових міркувань мають постійно спускатися в укриття під час оголошення повітряної тривоги, яка може затягуватися на тривалий час або повторюватися багато разів і в денний і нічний час, тому вони стомлюються фізично і психологічно. Студенти стаціонарної форми навчання теж складно переживають повітряні тривоги, їм важко відновити зосередження в не дуже сприятливих умовах укриттів.

2. Проблеми з доступом до освіти. На даний час продовжується спостерігатися руйнування будівель ЗВО, втрату матеріально-технічної бази, перебої з Інтернетом, електрикою, мобільним зв'язком, відсутністю безпечного місця для навчання. Студенти заочної форми навчання можуть бути на фронті, в окупації або в евакуації. У деяких з них спостерігається тенденція неможливості регулярного відвідування занять або виконання завдань. Тому в допомогу студентам розробляються дистанційні курси, де викладаються методичні матеріали для самостійного вивчення дисципліни та здачі заліків та

екзаменів, відеолекції, інтерактивні форми подачі навчального матеріалу, література в електронному вигляді. Проте, це вимагає від викладача додаткового часу для розробки та завантаження даного матеріалу на сайт ЗВО, що часто сприяє фізичному та психоемоційному виснаженню.

Онлайн-формат для деяких ЗВО, які опинилася на непідконтрольній території, чи території в зонах бойових дій став основним способом викладання, але не завжди ефективним через відсутність «живого» контакту. Це додає певних труднощів, наприклад, при викладанні курсу «Основи психологічного тренінгу» через складність формування групової динаміки в онлайнформаті, важливої у психологічній освіті. До того ж, з кожним роком зростає потреба в адаптації навчального матеріалу, внутрішнього та зовнішнього простору ЗВО до вимог доступності та інклюзивності.

3. Адаптація змісту навчання. В ситуації війни кожного навчального року існує виникає необхідність перегляду навчальної програми через низку факторів - травма-інформований підхід у викладанні психології, актуалізація тем, пов'язаних із кризовою, військовою та екстремальною психологією, заборону використання матеріалів, розроблених авторами країн-агресорів. Наразі, ми спостерігаємо проблеми у використанні психодіагностичного інструментарію, який, хоча і перекладений українською мовою, проте авторами методик являються науковці країн-агресорів. Також спостерігається проблема недостатньо актуалізованих методичних матеріалів, які відповідають умовам воєнного часу, проблеми з проходження навчальних практик та стажування.

4. Зниження мотивації до навчання. У навчальному процесі ми також спостерігаємо зниження мотивації у студентів не тільки до отримання знань, але й до виховного процесу, до участі у додаткових заходах, науково-практичних конференціях, навчальних курсах, конкурсах. У здобувачів освіти, особливо після масованих атак, блекаутів, втрати близьких часто виникає екзистенційне запитання: «Навіщо вчитися, якщо майбутнє невизначене?» і виникає переорієнтація пріоритетів: виживання, допомога близьким, волонтерство. Деякі здобувачі вищої освіти припиняють навчання. Через

вимушену міграцію, екзистенційний страх смерті, воз'єднання родин і т.д. спостерігається тенденція подачі документів у закордонні ЗВО, особливо у юнаків 16-17 років.

5. Професійне вигорання викладачів. В ситуації війни викладачі психологічних дисциплін, особливо ті, які є практикуючими психологами, психотерапевтами та психіатрами, самі отримують вторинну травму. Часто викладачі перебувають у складному становищі, не маючи змоги якісно відновлювати свій психічний ресурс, проходити індивідуальну терапію чи отримувати якісну супервізію. До того ж, до них з боку керівництва, вимог ЗВО та МОНу завжди ставляться високі очікування, а в ситуації війни при обмежених можливостях (емоційних, матеріальних, часових, блекаутах), це може призвести до підвищеного рівня стресу.

При викладанні таких психологічних дисциплін як «Психологічне консультування», «Основи психологічного тренінгу», «Психотерапія», «Військова психологія» і т.д. часто виникає необхідність обговорення питань воєнної травми, насильства, смерті, що вимагає особливої делікатності, особливо зі здобувачами, які мають психологічні травми війни (вихід з окупованої території, втрати, служба з ЗСУ, родини військовослужбовців, СШП, тортури, полон, інвалідизація тощо). Викладач має підтримувати студентів, не порушуючи професійної дистанції та власного ресурсу.

6. Проблема дотримання норм академічної доброчесності під час війни серед здобувачів вищої освіти значно загострилася. Це пов'язано як із об'єктивними труднощами, так і зі зміною ціннісних орієнтацій у кризових умовах. Через емоційне виснаження, стрес, тривогу здобувачі вищої освіти часто не мають внутрішнього ресурсу для якісного виконання завдань. Завдання починають сприйматися як формальність, а не як частина розвитку. Виникає спокуса «пережити» навчання, а не навчатися по суті. Також, коли виникають проблеми з відсутністю можливості відвідати бібліотеку чи працювати в тиші, вони просто копіюють матеріали з Інтернету або звертаються до сторонньої допомоги. З іншого боку, через онлайн-навчання та

великий обсяг інформації, який треба перевірити викладачеві, стає складніше контролювати виконання самостійних завдань. Тому зростає частота плагиату, використання допомоги штучного інтелекту, замовлення написання робіт. До того ж, недостатній контроль не стимулює внутрішню відповідальність. Здобувачі вищої освіти не завжди мають достатньо інформації про те, що вважається порушенням доброчесності, а викладачі не завжди послідовні у вимогах або закривають очі на порушення. До того, ж через страх провалитися, особливо ті, хто навчається з окупованих чи прифронтових територій, можуть звертатися по сторонню допомогу не з недоброчесності, а з відчаю.

Отже, виділений та проаналізований нами перелік проблем та викликів під час викладання психологічних дисциплін у ЗВО під час війни є невичерпним. Проте, це дає можливість їх виявлення і вчасного реагування та виділення шляхів їх вирішення в умовах сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Складановська М.Г. Психологічні проблеми студента та викладача в умовах воєнного стану. URL: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2022/07/Skladanovska-M.G.-Psychologichni-problemy-studenta-ta-vykladacha-v-umovah-voyennogo-stanu.pdf> (дата звернення: 07.04.2025).

2. Соколенко О.Л. Вища освіта крізь призму війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 562-564.

Чорноус О.В. – к. філол.н., доцент

*Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна*

БІБЛІОТЕРАПІЯ ЯК ШЛЯХ ДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ:

ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ

Сьогодні мовні ресурси є об'єктом наукового зацікавлення не лише лінгвістів та літературознавців, а й психологів, адже значення мови в аспекті підтримання психологічного здоров'я або його корекції підтверджено багатьма